

Гансецька В. В.

<https://orcid.org/0000-0002-8765-8301>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НОТАРІАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВІ МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЕТИЧНІ РИЗИКИ

Стаття присвячена визначенню правових меж застосування інструментів штучного інтелекту в нотаріальній діяльності та окресленню етичних ризиків, що супроводжують цифровізацію нотаріату й розвиток е-нотаріату. Актуальність теми зумовлена тим, що масове поширення ШІ-інструментів формує для нотаріальної практики якісно нові загрози: можливість неконтрольованого доступу третіх осіб до персональних даних, зниження якості юридично значущих документів унаслідок фактичних та правових помилок, а також ризик прихованого дисбалансу інтересів сторін через «оптимізацію» текстів під запит однієї сторони. Водночас нотаріальна дія породжує юридично значущі наслідки, впливає на стабільність цивільного обороту та рівень довіри до інституту нотаріату, а тому технічні збої або помилки алгоритмів трансформуються у ризики порушення прав і виникнення спорів. Метою дослідження є обґрунтування правових меж використання ШІ в нотаріальній діяльності, ідентифікація ключових етичних ризиків та формулювання мінімальних стандартів належної професійної обачності, здатних забезпечити законність нотаріальних дій, збереження нотаріальної таємниці та неупередженість. Методологічну основу становлять формально-юридичний, системний і функціональний методи, а також елементи порівняльно-правового аналізу сучасних міжнародних підходів до відповідального використання ШІ у правничій сфері. У статті доведено, що правові межі застосування ШІ визначаються не рівнем технологічності сервісу, а допустимими межами обробки інформації та неприпустимістю підміни нотаріального судження. Проаналізовано, що ключовими нормативними обмеженнями використання ШІ в нотаріальній діяльності є інститут нотаріальної таємниці та вимоги законодавства про захист персональних даних, які зобов'язують забезпечити мінімізацію даних, прозорість процедур і контрольованість каналів доступу до відомостей. Звідси сформульовано базовий орієнтир: ШІ має залишатися інструментом підтримки, тоді як контроль і відповідальність за законність нотаріальної дії зберігаються за нотаріусом. Ключові ризики використання ШІ систематизовано у трьох взаємопов'язаних площинах: конфіденційність і персональні дані; достовірність та юридична визначеність, включно з ризиком «галюцинацій» генеративних моделей (поява вигаданих фактів або посилань на неіснуючі норми та практику); етика, неупередженість і відповідальність. На підставі проаналізованого сформульовано критерії допустимості використання ШІ в нотаріальній діяльності: прийнятним є застосування ШІ для деперсоналізованих підготовчих операцій (наприклад, перевірка структури документа), тоді як неприпустимими є практики, за яких ШІ фактично впливає на рішення про вчинення або відмову від вчинення нотаріальної дії або використовує персональні дані в неконтрольованому зовнішньому середовищі. Практичне значення результатів полягає у пропозиції інституціоналізувати професійний стандарт використання ШІ на рівні нотаріального самоврядування та/або Міністерства юстиції України у вигляді уніфікованих правил із прямою заборонаю передавання до неконтрольованих зовнішніх моделей даних, що становлять нотаріальну таємницю, встановленням підвищеного стандарту перевірки та закріпленням принципу незмінності відповідальності нотаріуса за законність нотаріальної дії незалежно від залучення алгоритмів.

Ключові слова: нотаріат, е-нотаріат, штучний інтелект, нотаріальна таємниця, професійна етика.

Постановка проблеми. Стрімке впровадження цифрових технологій у сфері нотаріату (зокрема розвиток е-нотаріату) змінює модель нотаріальної діяльності та підвищує запит на автоматизацію окремих процедур. Одночасно масове поширення інструментів ШІ створює нові практичні ризики для нотаріальної діяльності: конфіденційність і захист персональних даних, прозорість і контроль якості, а також збереження неупередженості, безпосередності, законності та інших принципів нотаріальної етики під час вчинення нотаріальних дій. Показовими є вже зафіксовані випадки у правозастосуванні, коли використання ШІ призводило до посилення на неіснуючу практику.

Не менш значущою є проблематика відповідальності за використання ШІ. Оскільки нотаріальна дія породжує юридично значущі наслідки та впливає на стабільність цивільного обороту, ризики «технічної помилки» фактично трансформуються у ризики порушення прав, свобод та інтересів і втрати довіри до інституту нотаріату.

Додатково актуальність теми посилюється сучасними практичними викликами: дистанційні комунікації, зростання цифрового шахрайства, що вимагає переосмислення процедур ідентифікації, перевірки волевиявлення та автентичності документів у цифровому середовищі. Саме тому наукове дослідження правових меж застосування ШІ та пов'язаних етичних ризиків є необхідним для вироблення збалансованої моделі, а саме: технологічна ефективність використання ШІ без втрати ключових гарантій нотаріального процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні наукові дослідження здебільшого зосереджені на цифровізації нотаріату (е-реєстри, електронні правочини), тоді як саме ШІ-аспект перебуває на етапі формування та потребує систематизації.

В юридичній доктрині проблематика застосування штучного інтелекту у нотаріальній діяльності перебуває на етапі становлення та характеризується фрагментарністю. Домінуючий масив наукових публікацій зосереджений не на ШІ як такому, а на ширшій тематиці цифровізації нотаріату й трансформації нотаріального процесу під впливом електронних сервісів держави. У межах цього підходу науковці здебільшого аналізують: електронний документообіг і електронні докази, функціонування державних реєстрів, правові режими використання електронного цифрового підпису, взаємодію нотаріуса з інформаційними системами, питання дистанційної комунікації та

окремі аспекти кібербезпеки. ШІ у таких роботах, як правило, згадується як перспективний інструмент автоматизації, але без доктринально вивіреної диференціації видів ШІ і без визначення меж допустимого в нотаріальному процесі.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтувати правові межі використання інструментів штучного інтелекту в нотаріальній діяльності та визначити етичні ризики і мінімальні стандарти належної обачності, які забезпечують: законність нотаріальних дій, збереження нотаріальної таємниці, неупередженість та довіру до інституту нотаріату.

Виклад основного матеріалу. Сучасна трансформація нотаріату в умовах цифровізації зумовлює практичний запит на використання інструментів штучного інтелекту як допоміжних засобів підготовки документів, пошуку інформації, перекладу та первинної перевірки формальних реквізитів документів. Водночас специфіка нотаріату полягає в наданні правам і фактам юридичної вірогідності та забезпечення превентивного захисту цивільного обороту, а це в свою чергу об'єктивно підвищує «ціну» помилки та зумовлює підхід, за якого технологічна доцільність не може домінувати над вимогами законності, конфіденційності та професійної відповідальності. Цей висновок кореспондує із загальноєвропейською тенденцією до формування політик ШІ у сфері правосуддя та суміжних правничих професій, у межах яких ключовими стають принципи прозорості та підзвітності [1].

Визначення правових меж застосування ШІ в нотаріальній діяльності потребує виходу за межі суто технічних характеристик. Нотаріус діє в режимі спеціальної компетенції та вчиняє нотаріальні дії у публічно значущій сфері, де результатом є документ, що має підвищену доказову силу та породжує правові наслідки для учасників цивільного обороту. Саме тому застосування ШІ доцільно оцінювати з огляду на те, чи не заміщує він правову оцінку нотаріуса, чи не формує неконтрольованих каналів доступу до інформації та чи не збільшує ймовірність помилок у нотаріальному акті. У вітчизняній науці вже з'являються дослідження, які розглядають упровадження ШІ в нотаріальну діяльність як чинник стабільності цивільного обороту, водночас підкреслюється необхідність чіткої системи гарантій, а саме захисту даних, визначення відповідальності та встановлення процедурних запобіжників [2].

Ключовим нормативним обмеженням для застосування ШІ є інститут нотаріальної таємниці. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про нотаріат»

нотаріальна таємниця визначається як сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса, включно з даними про особу, її майно, права та обов'язки, а обов'язок зберігати таку таємницю поширюється також на помічника нотаріуса та інших осіб, залучених до нотаріальної дії [3]. У контексті ШІ це означає: будь-яка модель використання, яка передбачає передавання персональних даних або змісту документів до зовнішніх (хмарних) сервісів без режиму контролю, є потенційно несумісною із вимогами конфіденційності, оскільки створює ризик розкриття таємниці третім особам.

Другим базовим контуром є законодавство про персональні дані. Загальні вимоги до обробки персональних даних (зокрема визначеність мети, відкритість і прозорість обробки, відповідність способів обробки сформульованій меті) закріплені, зокрема, у ст. 6 Закону України «Про захист персональних даних» [4]. Отже, застосування ШІ в нотаріальній практиці має бути інтегроване в правомірну мету та встановлену процедуру обробки даних, а не використовуватися лише як інструмент «для зручності». Навіть якщо нотаріус не має наміру розкривати інформацію, об'єктивна сторона ризику полягає у тому, що сторонній провайдер може здійснювати зберігання, аналітику або іншу обробку даних поза безпосереднім контролем нотаріуса.

Міжнародні підходи засвідчують, що у правничій сфері ШІ не сприймають як звичайне офісне програмне забезпечення, а розглядають як технологію, що може впливати на права осіб і нести правові наслідки. 5 вересня 2024 року Рада Європи відкрила для підписання *Рамкову конвенцію про ШІ, права людини, демократію та верховенство права*, що вимагає узгоджувати діяльність правника з фундаментальними принципами та передбачає оцінювати всі ризики при використанні ШІ інструментів [5]. Для нотаріату це методологічно важливо: нотаріальні дії істотно впливають на реалізацію приватних прав, а отже вимагають процедурних гарантій.

У Європейському Союзі підхід до використання ШІ найчіткіше закріплено в *EU AI Act*: він передбачає поетапне запровадження правил, посилені вимоги і спеціальні норми для окремих категорій ШІ [6]. Хоча нотаріальна діяльність у державах-членах організована по-різному, загальний висновок для національного правопорядку України полягає у тому, що надважливі правничі функції не можуть бути переведені у режим автономного ШІ без належних режимів контролю та відповідаль-

ності, а навіть допоміжне використання повинно бути сумісним із принципами захисту персональних даних і професійної етики.

Додатково, Європейська комісія з питань ефективності правосуддя при Раді Європи акцентує увагу, що впровадження ШІ у сфері правосуддя має відбуватися відповідально та із повагою до фундаментальних прав, включно із захистом персональних даних, а також із гарантіями якості, безпеки й контролю користувача [7]. Хоч це більше адресовано судовій системі, її логіка прямо релевантна нотаріату як інституту превентивної юстиції: нотаріальна дія повинна бути прогнозованою, перевірюваною та зрозумілою, а технології не може створювати ефект «чорної скриньки» там, де потрібні правова визначеність і довіра.

Рада адвокатур та правничих товариств Європи (*Council of Bars and Law Societies of Europe*) у своєму гіді щодо використання генеративного ШІ юристами фокусується на ризиках конфіденційності, якості результатів, прозорості/інформування та збереженні персональної відповідальності фахівця [8]. Для нотаріуса ці акценти набувають ще більшої ваги: перевірка достовірності фактів не може делегуватися ШІ, оскільки нотаріальний акт є правовим носієм довіри та джерелом юридичних наслідків.

Ключові ризики застосування ШІ у нотаріальній діяльності доцільно розглядати у трьох взаємопов'язаних площинах: конфіденційність і персональні дані; достовірність та юридична визначеність; етика, неупередженість і відповідальність. У першій площині найбільш проблемним є використання публічних чат-ботів або «генераторів документів» шляхом копіювання-вставлення персональних даних (ПІБ, адреси, РНОКПП, паспортні реквізити, відомості про майно, сімейний стан, спадкові обставини тощо). Така практика створює комплексний ризик порушення ст. 8 Закону України «Про нотаріат» та невідповідності вимогам законодавства про персональні дані щодо мети і способів обробки, оскільки провайдер отримує технічну можливість доступу до масиву даних.

У другому аспекті ключовою проблемою є те, що генеративні моделі можуть «вигадувати» факти (т.зв. «галюцинації»): вони здатні формувати переконливий текст із помилковими фактичними твердженнями чи вигаданими посиланнями на норми законодавства чи практику. Резонансним прикладом у правничому середовищі стала справа *Mata v. Avianca (S.D.N.Y.)*, у якій суд констатував подання адвокатами неіснуючої судової

практики, згенерованих ChatGPT, і застосував санкції, підкресливши обов'язок правника перевіряти джерела та зміст поданих документів [9]. Для нотаріату аналогічний ризик проявляється у тому, що модель може запропонувати «типове формулювання» або «посилання на законодавство», якого не існує. Якщо нотаріус механічно застосує такий фрагмент у документ, це може мати серйозні наслідки.

У третьому аспекті важливо зберегти неупередженість нотаріуса. Якщо ШІ отримує запит лише від однієї сторони, він може підлаштувати текст під її інтереси. Це створює ризик прихованого дисбалансу і фактично може виглядати як консультація на користь однієї сторони. З огляду на призначення нотаріальної діяльності, така ситуація повинна розглядатися як етично неприйнятна і юридично ризикована, адже підриває довіру до нотаріального акту як нейтрального інструменту юридичної вірогідності.

Правові межі застосування ШІ в нотаріальній практиці доцільно визначати за критеріями ризику. Прийнятним є використання ШІ як допоміжного інструменту, коли він не потребує внесення персональних даних і не впливає на висновки нотаріуса (наприклад, для стилістичного упорядкування шаблонів, перевірки структури документа тощо). У такому підході ШІ виступає засобом підтримки, а контроль і відповідальність залишаються за нотаріусом.

Натомість неприпустимим є використання ШІ там, де він фактично підміняє професійну оцінку або здатен вплинути на рішення про вчинення чи відмову у вчиненні нотаріальної дії: оцінювання волевиявлення чи перевірка право та дієздатності, обробка персональних даних у зовнішньому середовищі. Такі дії суперечать принципам безпосередності та несумісні з дотриманням принципу збереження нотаріальної таємниці.

Вагомим свідченням міжнародної уваги до цієї проблеми є те, що питання ШІ вже включено до порядку денного європейського нотаріату. Рада нотаріатів ЄС системно висвітлює питання регулювання ШІ та кібербезпеки, а також обговорює потребу в розробленні професійних орієнтирів застосування ШІ для нотаріусів [10]. Це свідчить, що нотаріальна професія в Європі розглядає ШІ як фактор, який може змінювати не лише технологію підготовки документів, а й архітектуру довіри та стандарти належної професійної обачності.

Для української практики значущою є пропозиція сформулювати мінімальні базові вимоги до застосування ШІ, що узгоджуються із чинними

нормами про нотаріальну таємницю та персональні дані, а також із європейськими принципами прав людини. Має застосовуватися принцип мінімізації даних: у ШІ-середовищі не повинні вводитися ідентифікуючі дані, що охоплюються нотаріальною таємницею; натомість допускається робота з деперсоналізованими текстами і загальними формулюваннями. Такі вимоги концептуально узгоджуються із підходом Ради Європи щодо впливу ШІ на реалізацію прав [11].

Висновки. Правові межі використання ШІ в нотаріальній діяльності залежать не від того, наскільки «просунутим» є інструмент ШІ, а межами допустимої обробки інформації та неприпустимістю підміни нотаріального судження. Нотаріальна таємниця у значенні ст. 8 Закону України «Про нотаріат» та загальні вимоги до обробки персональних даних створюють нормативний каркас, у межах якого зовнішні генеративні сервіси не можуть використовуватися для роботи з персоналізованими справами без спеціально організованого, контрольованого та юридично обґрунтованого режиму.

Міжнародні стандарти та практика демонструють, що делегування верифікації джерел та юридичної коректності ШІ веде до втрати професійної надійності й дисциплінарних наслідків, а отже у нотаріаті стандарт перевірки має бути підвищеним. Загальний висновок полягає в тому, що ШІ може бути допустимим як допоміжний інструмент для деперсоналізованих підготовчих дій, однак він не може перетворюватися на автономного «співавтора» нотаріального акту.

Доцільно закріпити офіційний професійний стандарт використання ШІ на рівні нотаріального самоврядування та/або Мін'юсту у вигляді єдиних правил. У них слід прямо встановити заборону передавати до неконтрольованих зовнішніх моделей будь-які дані, що становлять нотаріальну таємницю, а також неприпустимість використання ШІ там, де він фактично впливає на рішення про вчинення чи відмову у вчиненні нотаріальної дії. Такий стандарт варто чітко пов'язати зі ст. 8 Закону України «Про нотаріат» і ст. 6 Закону України «Про захист персональних даних» та узгодити з європейськими підходами.

Слід також чітко визначити, що використання ШІ не знімає і не зменшує відповідальності нотаріуса за законність нотаріальної дії. Помилка ШІ не може бути виправданням ні для порушення нотаріальної таємниці, ні для суттєвих помилок у документі.

Список літератури:

1. The Framework Convention on Artificial Intelligence and human rights, democracy and the rule of law. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (дата звернення: 25.01.2026)
2. Orzikh Y. Integration of Legaltech and AI in the Ukrainian Notariat: Ensuring Sustainable Turnover. Digitalization, Metaverse, Artificial Intelligence in the Context of Human and Individual Rights Protection in Ukraine and The World / ed. by O. Kostenko, O. Kharytonova, Y. Kharytonov. – Calgary : SciFormat Publishing, 2025. P. 241–251. – DOI: 10.69635/978-1-0690482-4-0.
3. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/print> (дата звернення: 25.01.2026).
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17/print> (дата звернення: 25.01.2026).
5. The Framework Convention on Artificial Intelligence and human rights, democracy and the rule of law. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (дата звернення: 26.01.2026).
6. AI Act as a neatly arranged website – Legal Text. URL: <https://ai-act-law.eu/> (дата звернення: 26.01.2026).
7. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment. Council of Europe, European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment> (дата звернення: 27.01.2026).
8. CCBE guide on the use of generative AI by lawyers (2 October 2025) : Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE). 2025. 28 p. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/IT_LAW/ITL_Guides_recommendations/EN_ITL_20251002_CCBE-guide-on-the-use-of-the-use-of-generative-AI-for-lawyers.pdf (дата звернення: 27.01.2026).
9. Mata v. Avianca, Inc., No. 1:22-cv-01461-ПКС : Opinion and Order on Sanctions, Doc. 54 (S.D.N.Y., June 22, 2023). URL: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/new-york/nysdce/1:2022cv01461/575368/54/> (дата звернення: 28.01.2026).
10. Archives des CNUE : вебсторінка (архів матеріалів CNUE на порталі Notaries of Europe). URL: <https://www.notariesofeurope.eu/en/atypes/cnue-en/> (дата звернення: 28.01.2026).
11. The Framework Convention on Artificial Intelligence. Artificial Intelligence : офіційний вебпортал Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (дата звернення: 28.01.2026).

Hansetska V. V. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN NOTARIAL PRACTICE: LEGAL LIMITS OF USE AND ETHICAL RISKS

The article is devoted to defining the legal boundaries for the use of artificial intelligence (AI) tools in notarial activity and to outlining the ethical risks accompanying the digitalisation of the notariat and the development of e-notarisation. The relevance of the topic stems from the fact that the widespread deployment of AI tools creates qualitatively new threats for notarial practice: the possibility of uncontrolled third-party access to personal data, a decline in the quality of legally significant documents due to factual and legal errors, as well as the risk of a latent imbalance of the parties' interests through the "optimisation" of texts to suit the request of one party. At the same time, a notarial act produces legally significant consequences, affects the stability of civil turnover and the level of trust in the notarial institution; therefore, technical failures or algorithmic errors are transformed into risks of rights violations and disputes.

The purpose of the research is to substantiate the legal boundaries of AI use in notarial activity, to identify the key ethical risks, and to formulate minimum standards of due professional diligence capable of ensuring the lawfulness of notarial acts, the preservation of notarial secrecy, and impartiality. The methodological framework comprises formal-legal, systemic, and functional methods, as well as elements of comparative legal analysis of contemporary international approaches to the responsible use of AI in the legal sphere. The article proves that the legal boundaries of AI application are determined not by the level of technological sophistication of a service, but by the permissible limits of information processing and by the inadmissibility of substituting notarial judgement. It is demonstrated that the key regulatory constraints on AI use in notarial activity are the institution of notarial secrecy and the requirements of personal data protection legislation, which oblige practitioners to ensure data minimisation, procedural transparency, and controllability of access channels to information. From this, a basic guideline is formulated: AI must remain a support tool, while control and responsibility for the legality of a notarial act remain with the notary.

The key risks of AI use are systematised in three interrelated dimensions: confidentiality and personal data; accuracy and legal certainty, including the risk of “hallucinations” of generative models (the emergence of fabricated facts or references to non-existent norms and case-law/practice); and ethics, impartiality, and accountability. Based on the analysis, criteria are formulated for the admissibility of AI use in notarial activity: the use of AI for de-personalised preparatory operations (for example, checking the structure of a document) is acceptable, whereas practices are impermissible where AI effectively influences the decision to perform or refuse to perform a notarial act, or where it processes personal data in an uncontrolled external environment. The practical significance of the findings lies in the proposal to institutionalise a professional standard for AI use at the level of notarial self-governance and/or the Ministry of Justice of Ukraine in the form of unified rules, with an explicit prohibition on transferring data constituting notarial secrecy to uncontrolled external models, the establishment of an enhanced verification standard, and the закрплення (entrenchment) of the principle that the notary’s responsibility for the legality of a notarial act remains unchanged irrespective of the involvement of algorithms.

Keywords: notariat, e-notariat, artificial intelligence, notarial secrecy, professional ethics.

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.05.2026